

διάβολος οὔτε τριβόλος. Θεοὶ καὶ δαίμονες καὶ ἀνθρώποι καὶ τὰ βουνὰ κ' οἱ ποταμοὶ λένε πῶς κεῖνο τὸ μέρος ἑλληνικὸ πρέπει νὰ μείνῃ. "Ὁ ἡ χτηνώ- δικη βία τυχὸν λέγῃ ἄλλα, τότε κ' ἐμεῖς—ὁ Βενιζέ- λος πρῶτος—πρέπει νὰ φίσουμε ἱπποτισμοὺς καὶ συμ- μαχίες καὶ νὰ κάνουμε κ' ἐμεῖς ἄλλες σκέψεις. "Ὁ, ἀφοῦ δὲ συμφωνοῦμε στὴ μοιρασιά, ἄς προταθῇ καὶ τοῦτο: Νὰ προσαρτήσῃ ἡ Ἑλλάδα μόνο τὰ ναυμφι- σθήτητα ἑλληνικὰ ὅσα ἔρχονται συνέχεια (ἀπὸ τῆς Βέρροια καὶ κάτου καὶ Χαλκιδικῆ) ἀφίνοντας ὅσα ἀκόμη καὶ τῆς Θεσσαλονίκης, τὸ ἴδιο καὶ ἡ Βουργα- ρία τὰ ναυμφισθήτητα Βουργάρικα (ἀπὸ Μελένικο καὶ ἀπάνου καὶ στὴ Θράκη τίποτα ἢ τὸ πολὺ μιὰ γω- νίτσα πάνου ἀπὸ τὴν Ξάνθη ἀνάμεσα Ροδόπη καὶ "Ἀρδα, ὅπου, ἂν δὲν κάνω λάθος, θὰ κατοικοῦν Πομάκοι), καὶ ὅλα τὰ ἄλλα τῆς Θράκης καὶ τῆς Μα- κεδονίας (ἂν θέλῃ, ἄς ἔμπῃ κ' ἡ Σερβία στὸ λογα- ρισμὸ αὐτόνε) ἄς γίνουμε μικρὲς μικρὲς πολιτείες καὶ ἀνεξάρτητες κοινότητες Ἑλληνικὲς καὶ Βουργα- ρικὲς κάτου ἀπὸ τὴν προστασία τῶν συγγενικῶν κρατῶν τους, καὶ ὅλα μαζί πάλι μὲ τὰ μεγάλα κράτη ἄς κάνουν μιὰ Ὁμοσπονδία.

"Ἔτσι τὸ νοιώθουμε. Ἄλλοιως, ἂν δηλαδὴ θὰ γίνῃ μοιρασιά, ἐμεῖς δὲν εἶναι δυνατό νὰ φαντα- στοῦμε ποτὲς ὅτι Ἑλληνας κυβερνήτης—ἀφοῦ οἱ κυβερνήτες οἱ υπεύθυνοι θὰ κάμουνε τὴ μοιρασιά—μπορεῖ νὰ δεχτῇ ὡς τελευταῖο σταθμὸ ὑποχώρησης ἄλλο ἀπὸ τὸ Νέστο σύνορο. Τότες ἀντὶ σπονδυλικῆς στήλης θάδινε στὸ Κράτος τοῦ βραχίτη.

16.3.1913

ΛΥΔΟΣ ΠΟΛΑΒΡΟΣ

ΣΤΟΝ ΤΡΙΚΟΥΠΗ

Τοῦ τάφου σου προσκυνητὴς, ἐλάτρευσα τὴ Σκέψη τὴν αἰούσια, ποὺ στὰ μάτια σου ἐκλείστηκε βυθεία, κ' ὑψώθη μου ὁ λογισμὸς κ' ἔφτασε νὰ πιστέψῃ πῶς στάθηκες ἡ πρώτη ἀρχὴ ποὺ τέλος καρτερᾷ.

30.3.1913

ΚΩΣΤΑΣ ΓΑΖΙΑΣ

ΑΠΟ ΤΑ ΜΩΣΑΪΚΑ

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ

Στὸ θάνατο τοῦ Βασιλιᾶ μας

Θλιμμένη ἡ Δόξα, στὴ Χαρά μας
Λέει: — "Ἄχ, τὸ γέλι σου ἄς πικράνει
Τὸ δάκρυ!... Πάρε τὸ στεφάνι
Τῆς Νίκης καὶ, στὴ συφορά μας,
Δόσε το ἡ Θλίψη νὰν τὸ βάνει:
Σκοτώσανε τὸ Βασιλιᾶ μας.

Σπέτσες 1913—7—3 ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΕΡΓΙΑΛΙΤΗΣ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΜΑΡΤΖΩΚΗ

Σ' ὅσους ὁ θάνατος τοῦ Στέφανου Μαρτζώκη ἔδωσε ἀφορμὴ νὰ μιλήσουνε γιὰ τὴν ποιήσῃ του, οἱ περισσότεροι—καὶ ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς γνωστοὶ κρι- τικολόγοι,—τοῦ πλέξανε τὸ ἐγκώμιο, χαρακτηρί- ζοντας τὸ ἔργο του ἔξοχο δίχως καμμιὰ ἐπιφύλαξη. "Ὁμως ὅλοι συμφωνοῦσαν πῶς δὲν ἦταν οὔτε τόπος, οὔτε καιρὸς γιὰ νὰ μιλήσουν ἀναλυτικώτερα κάπως ἀπάνω στὸ ἔργο του καὶ νὰ μᾶς δόσουνε χεροπια- στά τὰ γνωρίσματα τῆς λυρικῆς του μεγαλοσύνης. Πρεσβύτερός μου γνώριμος κάποτε μοῦ ἔλεγε: «Ἐχει ἐπικρατήσῃ πιά νὰ νομίζεται ὁ Μαρτζώκης ποιητὴς ἀπὸ κάποια σκόπιμη παρεξήγησι!» Δὲν ξέρω ἂν οἱ διάφοροι ἐκτιμητὲς τοῦ Μαρτζώκη, καὶ ἀκόμα τώρα ποὺ ὁ τάφος ἔσθυσε τὴ ζωὴ τοῦ Ζακυ- θиноῦ τραγουδιστῆ, πῆραν ἀπόφασι νὰ διαλαλήσουν τίς ποιητικὲς ἀρετὲς του, ἴσως ἀπὸ κάποια πρόληψη πρὸς τὴ σκόπιμη παρεξήγησι καὶ τὸ νωπὸ χῶμα τοῦ νεκροῦ, ἴσως καὶ ἀπὸ κριτικὴ ἐλαφρότητα ἢ συγκατάθεσι.

Θαρρῶ πῶς εἶναι καιρὸς νὰ δόσουμε τέλος στὴν παρεξήγησι. "Ὅτι ἀποφεύγαμε ἴσαμε τώρα μὲ τὴν πρόθεσι νὰ μὴ δόσουμε μιὰν ἀκόμη πίκρα στὴ ζωὴ τοῦ ἀγαθοῦ κ' εὐγενικοῦ ἀνθρώπου, σήμερα ὁ θά- νατός του καὶ κάποιο ἄλλο χρέος πρὸς τὴ λογοτε- χνικὴ εὐκρίνεια μᾶς ἀναγκάζουν νὰ τὸ πράξουμε. Ἄν ὅσοι βρίσκουνε τὴ μεγάλη σπουδαιότητα τοῦ ἔργου τοῦ Μαρτζώκη ἔπρεπε νὰ μᾶς ἀραδιάσουν χεροπιαστά τὰ γνωρίσματά της, ἐμεῖς πάλι μὲ σύν- τομο χαρακτηρισμὸ τοῦ ἔργου του θὰ μπορούσαμε νὰ ἐκφράσουμε τὸ ἀντίθετο. Γιατὶ ἐλόκληρο τὸ ἔργο του διακρίνει τέτοια ἀνιαρὴ μετριότητα, τέτοια μο- νότονον ἀτονία, ποὺ ὅσο καὶ ἂν ᾔθελε κανεὶς νὰ με- ταχειριστῇ κάτω σὰ λεπτόλογο ἐξέτασμα ἢ ἀναλυ- τικὴ μέθοδο, θάναγκαζότανε γλήγωρα νὰ ἐσφλήσῃ μὴ γιὰ πάντα δίνοντας σύντομο τὸ λιγέλογο χα- ραχτηρισμὸ του. Λοιπόν. Ἡ ποιητικὴ σκέψις τοῦ Μαρ- τζώκη ὅσες φορὲς φαίνεται: ξεπροβάλλοντας εἶναι πολὺ κοινὴ, πολὺ εὐκολὴ ἢ τεχνωτοπία του εἶναι καὶ αὐτὴ ἀπλαστὴ καὶ ἀκαλλιτέχνητη.

Ὁ Μαρτζώκης εἶναι ὁ συντριμμένος καὶ ἀπελπι- σμένος τῆς ζωῆς, ποὺ ζητεῖ τοῦ κάκου παραδέρνον- τας λίγο φῶς, λίγη ἐλπίδα, ποὺ βαδίζει μοιραία πιά πρὸς τὸ θάνατο. Καθὼς ὅλων τῶν ἀδύνατων, ἀπο- κλειστικὴ ἔκφρασις τοῦ μένει ὁ σιγώλαλος θρήνος καὶ τὸ συγκρατητὸ παράπονο. "Ὁμως ὁ Μαρτζώκης δὲν εἶναι ὁ ποιητὴς ποὺ μὲ τὴν ἡδονὴ τῆς τέχνης του ἐξαγοράζει τὴν ἀθλιότητα τῆς ζωῆς του. "Ὅσο

κι αν ο ίδιος πίστευε στον πόνο του και στην τέχνη του, σε μās τους άλλους ο Μαρτζώκης φαντάζεσάν ηθικός ζητιάνος, μέσα στο πλατύ σκυροδόρο της ζωής· δεν είναι ο πονεμένος, που με μέσο τη λυρική του εξομολόγηση, αναδιδίνει ίσα με τον παθητικό ήρωα του τραγουδιού. Ο Μαρτζώκης δε μās είναι καλλιτεχνικά συμπαθητικός, αλλά μόνο φιλανθρωπικά. Δεν είναι αληθινός ποιητής· κρατεί μέσα του την ποιητική ακατέργαστη προδιάθεση, (κάτι που λιγότερο ή περισσότερο βρίσκεται στον κάθε άνθρωπο) όμως αδυνατεί να τη μετατρέψει σε ποιητικό δημιούργημα, σε καλλιτέχνημα. Κ' έτσι το έργο του Μαρτζώκη είναι δίχως άλλο ποιητικά μονότονο, όχι γιατί ελόκληρο βυθίζεται στην ίδια χυμμένη και ξαναδομένη ομορφιά, αλλά γιατί αφήνει να κυριαρχή παντού ή ίδια ποιητική ατονία, ή έλλειψη της ομορφιάς.

Από το έργο του Μαρτζώκη λείπει κάθε αξιολογική τέχνη· λείπει ή γραφικά ποιητική εικόνα, λείπει το ψυχόρμητο μουσικό σάλεμα, λείπει ή σκαλισμένη στιχουργική πλαστικότητα, λείπει ή λεχτική ομορφιά και μέσα σ' αυτή κάθε προσωπική φραστική μεταμόρφωση. Το παρουσίασμα ενός ή κι άλλων από τα παραπάνω γνωρίσματα, θα μπορούσε ν' αλλάξει το αίσθημά του, την ποιητική του διάθεση σε τραγούδι αληθινό, σε ποιητική σκέψη. Ολόκληρη ή ποίηση του Μαρτζώκη είναι σαν άναυμη έκφραση του πάθους. Το πάθος, ο πόνος, ο απελπισμός, κάθε ανθρώπινη συνηθισμένη στάση, τότε μονάχα βρίσκουνε στο στίχο τη φιλοσοφική σοβαρότητά τους, όταν φανερωθούνε με την ανάλογη καλλιτεχνική έκφραση, με το ανάλογο ποιητικό σύμβολο, χωρίς με τη λέξη αυτή να ύπνοω όρισμένη σχολή.

Ο Μαρτζώκης επηρεάστηκε από την Ιταλική Μουσά, έμοια καθώς οι άλλοι συγχρόνοι του γνωρίστηκαν στενότερα με το γαλλικό Παρνάσο. Ίσως αυτό νάδωσε αφορμή σε προηγούμενο άρθρο που φάνηκε στο Νουμά, να σημειωθεί πως ή Συμβολική Σχολή στην ποίησή μας προξένησε την απομόνωση και το παραμέρισμα του Μαρτζώκη. Η τέτοια αντίληψη δε μου φαίνεται σωστή. Πρώτα πρώτα συμβολική θα είναι κάθε αληθινή ποίηση, θέλοντας και μή, αφού εκφράζεται με την ποιητική εικόνα, με το σύμβολο. Αν πάλι ή σχολιαστής έννοει το συμβολιστικό κίνημα, μετρημένα είναι τα τραγούδια που σε όρισμένη εποχή φανερώθηκαν με τη φορεσιά της συμβολιστικής ιδέας. Ο μεγαλύτερος όγκος της ποιητικής μας εργασίας στα είκοσι τελευταία χρόνια, δεν έμεινε βέβαια αποκλειστικά γύρω από το μυστήριο και τη συμβολιστική παραζάλη. Ο

Μαρτζώκης σταματισμένος επιπάλαια σε κάποιο ξανάδομα παλιού ρωμαντισμού, χωρίς να κλείνη καν τις μεγάλες του αρετές, δεν είναι ικανός να οδηγήσει το στίχο προς την ποιητική ευαισθησία και τα λυρικά μέσα του καιρού μας. Άρκει να σημειώσουμε—κάθε φορά που θελήσει να μās ξαναδόση είτε τα Σολωμικά μέτρα, είτε τα Βάρδαρα του Καρντούση, αντίθετα με τη μετρική του προσπάθεια, το αδύνατο περιεχόμενό τους. Άρκει να συγκρίνουμε τους «Σκαρβαίους και Τερρακότες», τις «Πατρίδες» ή τα Μαδιλικά Σοννέτα (για να κρατήσω τη χρονολογική σειρά που φάνηκαν τα έργα τούτα) με τα καλλίτερα Σοννέτα του Μαρτζώκη, που μέσα σ' αυτά πολύ δύσκολα θα βρεθώ κάποιο που να κλείσει άκέραιο τον ποιητικό μικρόκοσμο του Σοννέτου.

Είπαν ακόμα πως ο Μαρτζώκης είναι στερνός της Έφτανησιακής Σχολής, συμπλήρωμα στο Ζακυθινό ποιητικό στερέωμα. Οι άβελαιες κληρονομικές παραγγελίες είναι πολύ επίφοδες όσες φορές μάλιστα πέση άπάνω τους το χρώμα του τοπικισμού. Η τέχνη, που καθρεφτίζει τόσα και τόσα σύνολα, ακολουθεί κι αυτή το δρόμο του ξετυλίγμου. Η ποίηση του καιρού μας, αντίθετα μ' όλες τις Φαναριώτικες προσπάθειες, ζωντάνευσε και μεγάλωσε με την έφτανησιακή παράδοση. Όσοσο κάθε αποκλειστικά επίμονο σταμάτισμα σε ποιητικό καλούπι όρισμένου τόπου και ώρας, δε θα μās έδινε παρά το πολύ πολύ ποιητές σαν το Μαρκορά, αξιοσέβαστους πάντα, κι ακόμα συχνότερα ποιητικές άσημότητες καθώς ο Μαρτζώκης. Ο τεχνίτης, ο ποιητής, ο φιλόσοφος μπορούνε ν' ακουμπήσουνε κάπου για το ξεκίνημα του έργου τους, βρίσκοντας όμως σύγκαιρα τον έαυτό τους και γυρίζοντας τα δανεισμένα, γίνονται γνήσιοι και δυνατόι δημιουργοί, είτε τραγουδώντας τη δειλία και την άνημποριά τους, είτε διαλαλώντας τη δύναμη της φυλής και τις όρμες της ανθρωπότητας.

ΛΕΑΝΤΡΟΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑ ΚΑΙ Η ΤΙΜΩΡΙΑ

Πουλιέται στα γραφεία μας τέσσερις δραχμές (στο έξωτερικό στέλνεται με δρ. 4,50 «ΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑ ΚΑΙ Η ΤΙΜΩΡΙΑ» του Δοστογιέφσκη, μεταφρασμένο υπέροχα στη δημοτική από τον κ. Στέλιο Χαριτάκη. Το βιβλίο είναι σε δύο τόμους (σελ. 763 κ' έχει τυπωθεί στα Χανιά.